

Верховний
Суд

Актуальні питання правозастосовної практики при вирішенні публічно-правових спорів в сфері соціальних прав

Анна БУЧИК

суддя Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді,
кандидат юридичних наук

Національна школа суддів України

Харківське регіональне відділення

Всеукраїнський семінар для суддів та помічників суддів адміністративних судів
«Судова практика в питаннях-відповідях:
адміністративне судочинство»

(03 листопада 2023 року)

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет України на 2021-2023 роки для обчислення посадового окладу деяких осіб

СПРАВА про застосування прожиткового мінімуму як розрахункової величини для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

62. З урахуванням наведеного, колегія суддів дійшла таких висновків щодо застосування норм права у подібних правовідносинах:

- (1) з 01.01.2020 положення пункту 4 постанови № 704 в частині визначення розрахунковою величиною для визначення посадових окладів, розрахованих згідно з постановою № 704 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня 2018 року не відповідає правовим актам вищої юридичної сили, згідно із якими прожитковий мінімум як базовий державний стандарт був змінений на відповідний рік у тому числі як розрахункова величина для визначення посадових окладів, заробітної плати, грошового забезпечення працівників державних органів;
- (2) через зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, зокрема, згідно із Законом № 1082-ІХ, у осіб з числа військовослужбовців виникло право на отримання довідки про розміри грошового забезпечення для перерахунку пенсії за формою, що передбачена додатком 2 до Порядку № 45, з урахуванням оновлених даних про розмір посадового окладу та окладу за військовим (спеціальним) званням, які визначаються шляхом застосування пункту 4 постанови № 704 із використанням для їх визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року (через його збільшення на відповідний рік).
- (3) встановлене положеннями пункту 3 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1774-VIII обмеження щодо застосування мінімальної заробітної плати як розрахункової величини для визначення посадових окладів, розрахованих згідно з постановою № 704 жодним чином не впливає на спірні правовідносини, оскільки такою **розрахунковою величиною є, прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений законом на 1 січня календарного року**. Розмір мінімальної заробітної плати не є розрахунковою величиною для визначення посадових окладів, а застосований з іншою метою - для визначення мінімальної величини, яка враховується як складова при визначенні розмірів посадових окладів та окладів за військовим (спеціальним) званням.

Постанова КАС/ВС від 02 серпня 2022 року у справі № 440/6017/21

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет України на 2021-2023 роки для обчислення посадового окладу деяких осіб

СПРАВА про застосування прожиткового мінімуму як розрахункової величини для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

63. Застосовуючи ці висновки до обставин справи, Верховний Суд дійшов до висновку, що відповідач, відмовляючи у наданні позивачу довідки про розмір грошового забезпечення станом на 01.01.2021 відповідно до вимог статей 43 і 63 Закону № 2262-XII, положень постанови № 704, із зазначенням відомостей про розміри посадового окладу, окладу за військовим званням, процентної надбавки за вислугу років, визначених шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01.01.2021, на відповідний тарифний коефіцієнт згідно з додатками 1, 12, 13, 14 до постанови № 704, для проведення перерахунку основного розміру його пенсії з 01.02.2021 (з першого числа місяця, що йде за місяцем, в якому настали обставини, що тягнуть за собою зміну розміру пенсії), діяв не на підставі та не у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

64. За таких обставин, відмова ІНФОРМАЦІЯ_1 у підготовці і наданні до ГУ ПФУ оновленої довідки про розмір грошового забезпечення позивача станом на 01.01.2021 для проведення перерахунку основного розміру його пенсії з 01.02.2021 (з першого числа місяця, що йде за місяцем, в якому настали обставини), а не з 01.01.2021, як просив позивач, є протиправною. Відтак позовні вимоги є частково обґрунтованими та відповідно підлягають частковому задоволенню. Відповідно, рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 29.07.2021 та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 26.10.2021 слід скасувати та ухвалити нове рішення - про часткове задоволення позовних вимог.

Постанова КАС/ВС від 02 серпня 2022 року у справі № 440/6017/21

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет України на 2021-2023 роки для обчислення посадового окладу деяких осіб

СПРАВА про застосування прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет на 2020-2021 роки для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

32. Водночас, колегія суддів зазначає, що Закон України від 05.10.2000 №2017-III «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначає правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією України та законами України основних соціальних гарантій, згідно із положеннями статті 1 якого державні соціальні стандарти - це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.
33. Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти (стаття 6 Закону № 2017-III).
34. Прожитковий мінімум щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік.
35. При цьому, згідно із частиною другою статті 92 Конституції України виключно законами України встановлюються, Державний бюджет України і бюджетна система України (пункт 1) та порядок встановлення державних стандартів (пункт 3).
36. Верховний Суд повторює, що законодавець делегував Кабінету Міністрів України повноваження на встановлення умов, порядку та розміру перерахунку пенсій особам, звільненим з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб.
40. Відтак, на думку колегії суддів, зазначення у пункті 4 Постанови № 704 в формулі обрахунку розміру посадового окладу та окладу за військовим (спеціальним) званням базового державного соціального стандарту (прожиткового мінімуму для працездатних осіб) як розрахункової величини для їх визначення, не суперечить делегованим Урядом повноваженням щодо визначення розміру грошового забезпечення для перерахунку пенсій, призначених згідно із Законом № 2262-XII.

Постанова КАС/ВС від 30 березня 2023 року у справі № 320/9431/21

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет України на 2021-2023 роки для обчислення посадового окладу деяких осіб

СПРАВА про застосування прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет на 2020-2021 роки для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

50. Отже, з огляду на визначені в частині третій статті 7 КАС України правила, а також враховуючи на те, що з 01.01.2020 положення пункту 4 постанови № 704 в частині визначення розрахунковою величиною для визначення посадових окладів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня 2018 року не відповідає правовим актам вищої юридичної сили, згідно із якими прожитковий мінімум як базовий державний стандарт був змінений законодавцем на відповідний рік, у тому числі для визначення посадових окладів, заробітної плати, грошового забезпечення працівників державних органів, до спірних правовідносин підлягає застосуванню пункт 4 Постанови № 704 в частині, що не суперечить нормативно-правовому акту, який має вищу юридичну силу – Закону № 1082-IX із використанням для визначення розміру посадового окладу, окладу за військовим (спеціальним) званням розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року (через його збільшення на відповідний рік).

51. Подібні правовідносини вже були предметом розгляду Верховним Судом у справі №440/6017/21 (постанова від 02.08.2022).

54. Застосовуючи їх до обставин справи, Верховний Суд дійшов до висновку, що відповідач, відмовляючи позивачу у перерахунку розміру грошового забезпечення та наданні відповідних довідок із зазначенням відомостей про розміри посадового окладу і окладу за військовим званням з урахуванням розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01.01.2020 та 01.01.2021, діяв не на підставі та не у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

55. За таких обставин, відмова ІНФОРМАЦІЯ_1 у підготовці і наданні до ГУ ПФУ у Київській області довідки про розмір грошового забезпечення позивача для проведення перерахунку основного розміру його пенсії з 01.02.2020 та з 01.02.2021 є протиправною. Відтак позовні вимоги є обґрунтованими в цій частині.

Постанова КАС/ВС від 30 березня 2023 року у справі № 320/9431/21

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет України на 2021-2023 роки для обчислення посадового окладу деяких осіб

Таблиця 1. Динаміка змін прожиткового мінімуму для соціальних і демографічних груп населення

Вид прожиткового мінімуму (соціальної, демографічної групи)*	2019 ¹ (грн) *	2020 ² (грн) *	2021 ³ (грн) *	2022 ⁴ (грн) *	2023 ⁵ (грн) *
дітей віком до 6 років	1626	1779	1921	2100	2272
дітей віком від 6 до 18 років	2027	2218	2395	2618	2833
працездатних осіб	1921 2007(з 1 липня) 2102(з 1 грудня)	2102 2197(з 1 липня) 2270 (з 1 грудня)	2270 2379 (з 1 липня) 2481(з 1 грудня)	2481 2600(з 1 липня) 2684(з 1 грудня)	2684
<i>працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді</i>	-	-	2102	2102	2102
<i>працездатних осіб, який застосовується для визначення посадових окладів працівникам інших державних органів, оплата праці яких регулюється спеціальними законами</i>	-	-	2102	2102	2102
<i>працездатних осіб, який застосовується для визначення посадового окладу прокурора окружної прокуратури</i>	-	-	1600	1600	1600
осіб, які втратили працездатність	1497	1638	1769	1934	2093

* розмір прожиткового мінімуму вказаний станом на 1 січня відповідного року

1. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 № 2629-VIII.
2. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 № 294-IX.
3. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX.
4. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX.
5. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX.

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет України на 2021-2023 роки для обчислення посадового окладу деяких осіб

СПРАВА про застосування прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законами України про Державний бюджет на 2022 роки для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Мотивувальна частина:

50. Застосовуючи висновки Верховного Суду, сформовані у постанові від 02 серпня 2022 року у справі № 440/6017/21, до обставин справи, Суд дійшов до висновку, що відповідач, відмовляючи у наданні позивачу довідки про розмір грошового забезпечення станом на 01 січня 2022 відповідно до вимог статей 43 і 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», положень постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», із зазначенням відомостей про розміри посадового окладу, окладу за військовим званням, процентної надбавки за вислугу років, визначених шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01 січня 2022 року, на відповідний тарифний коефіцієнт згідно з додатками 1, 12, 13, 14 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», для проведення перерахунку основного розміру його пенсії з 01 січня 2022 року, діяв не на підставі та не у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

51. За таких обставин, відмова Управління Служби безпеки України у Вінницькій області у підготовці і наданні до Головного управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області оновленої довідки про розмір грошового забезпечення позивача станом на 01 січня 2022 року для проведення перерахунку основного розміру його пенсії, є протиправною.

Резолютивна частина:

...

Зобов'язати Управління Служби безпеки України у Вінницькій області перерахувати розмір грошового забезпечення з урахуванням розмірів посадового окладу та окладу за військовим званням, визначених шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (2481,00 грн), встановленого законом на 01 січня 2022 року....

Постанова КАС/ВС від 04 квітня 2023 року у справі № 120/5264/22

Застосування постанови Кабінету Міністрів України «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» від 14.07.2021 № 713

СПРАВА про право на отримання доплати до пенсії колишньому працівнику органів внутрішніх справ згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» при здійсненні перерахунку його пенсії на виконання рішення суду

Внаслідок ухвалення Кабінетом Міністрів України постанови від 14.07.2021 № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» з 01.07.2021 колишнім військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції), поліцейським та іншим особам, пенсії яким призначено за нормами Закону № 2262-XII до 01.03.2018 було встановлено щомісячну доплату в сумі 2000,00 грн, виплата якої не здійснюється у разі, коли пенсія особам, зазначеним в абзацах першому і другому пункту 1 цієї постанови, переглядалася (перераховувалася) після 01.03.2018.

Перерахунок пенсії, проведення якого згідно з абзацом третім пункту 1 постанови № 713 є обставиною, що виключає можливість нарахування щомісячної доплати у розмірі 2000, 00 грн до розмірів пенсій, визначених відповідно до статей 13, 21 і 36 Закону № 2262-XII, має бути обумовлений підвищенням грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом № 2262-XII на підставі нормативно-правового акта компетентного органу, оскільки в такий спосіб досягається мета, яка слугувала підставою для ухвалення постанови № 713, а саме зменшення диспропорцій в розмірах пенсій, визначених на законних підставах. Натомість перерахунок пенсії, проведений на виконання судового рішення з метою усунення порушеного права особи на належний розмір пенсії, право на отримання якої у особи виникло до 01.03.2018, не є перерахунком пенсії у зв'язку із зміною складових грошового забезпечення чи інших показників основного розміру пенсії.

Постанова КАС/ВС від 08 листопада 2022 року у справі № 420/2473/22

Визначення належного відповідача (відповідного територіального органу ПФУ) у справах пенсійного характеру, рішення в яких приймалося за принципом екстериторіальності

СПРАВА щодо екстериторіального порядку опрацювання Пенсійним фондом України заяв щодо призначення або перерахунку пенсій

Спірним у цій справі є питання що відповідності деяких положень Порядку № 22-1 актам вищої юридичної сили, а саме положенням Конституції України та Закону України «Про звернення громадян». Так, позивач вказував, що оскільки він звернувся до ГУ ПФУ в м. Києві із заявою про перерахунок пенсії, то саме вказаний орган повинен був розглянути його заяву відповідно до порядку, визначеного Законом України «Про звернення громадян». Однак, його заява була розглянута органом, до якого позивач не звертався, та не у порядку, визначеному Законом України «Про звернення громадян». Позивач стверджував, що оскільки положення абзацу 13 пункту 4.2 та абзацу 2 пункту 4.3 Розділу IV «Приймання, оформлення і розгляд документів» Порядку № 22-1 містять інший порядок розгляду звернень громадян, аніж той, який встановлений Конституцією України та Законом України «Про звернення громадян», то є підстави вважати, що ці положення Порядку № 22-1 є незаконними.

Мотивувальна частина судового рішення:

58. При цьому колегія суддів звертає увагу на те, що у пояснювальній записці Пенсійного фонду України до проекту Постанови № 25-1 було вказано, що Указом Президента України від 4 вересня 2019 року №647/2019 «Про деякі заходи із забезпечення надання якісних публічних послуг» для забезпечення належної реалізації прав осіб у сфері надання адміністративних послуг передбачено забезпечення Кабінетом Міністрів України, зокрема, спрощення процедури надання та отримання послуг. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 681 «Про оптимізацію надання адміністративних послуг у сфері пенсійного забезпечення» визначено перелік державних реєстрів, відомості з яких враховуються органами Пенсійного фонду при зверненні осіб за призначенням, перерахунком, поновленням, припиненням, продовженням виплати пенсій, надбавок, допомог, доплат та компенсацій або переведенням з одного виду пенсії на інший. У зв'язку з цим постала необхідність у приведенні актів Пенсійного фонду України у відповідність до вимог чинного законодавства Єдиний підхід до застосування пенсійного законодавства, централізована прозора система контролю за процесами призначення та перерахунків пенсій, мінімізація корупційних ризиків, зумовлених особистими контактами з громадянами, попередження можливих випадків зволікань у прийнятті рішення, оптимізація навантаження на працівників, розширення способів звернень до територіальних органів Пенсійного фонду України стало результатом запровадження принципу екстериторіальності щодо призначення пенсії.

60. Отже, органи Пенсійного фонду України застосовують принцип екстериторіальності при опрацюванні заяв про призначення та перерахунки пенсій, що передбачено Порядком №22-1, суть якого полягає в опрацюванні заяв про призначення/перерахунок пенсій територіальними органами Пенсійного фонду України в порядку черговості надходження таких заяв незалежно від того, де було прийнято заяву та де проживає особа.

Постанова КАС/ВС від 25 липня 2023 року у справі № 640/1873/22

Визначення належного відповідача (відповідного територіального органу ПФУ) у справах пенсійного характеру, рішення в яких приймалося за принципом екстериторіальності

СПРАВА щодо екстериторіального порядку опрацювання Пенсійним фондом України заяв щодо призначення або перерахунку пенсій

... Суд дійшов висновку, що актами вищої юридичної сили щодо норм Порядку №22-1 є Конституція України (статті 46, 92), Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та інші закони, які врегульовують питання пенсійного забезпечення, однак позивачем у позовній заяві, апеляційній та касаційній скаргах не наведено достатніх та переконливих мотивів щодо невідповідності положень Порядку №22-1 вказаним нормативно-правовим актам, а Верховним Судом самостійно у межах цієї справи такого не встановлено.

У цій справі Верховний Суд зазначив, що положення абзацу 13 пункту 4.2 та абзацу 2 пункту 4.3 Розділу IV «Приймання, оформлення і розгляд документів» Порядку № 22-1 мають легітимну мету (гарантують централізовану та прозора систему контролю за процесами призначення та перерахунку пенсій, мінімізують корупційні ризики, зумовлені особистими контактами з громадянами, попереджають можливі випадки зволікань у прийнятті рішення, оптимізують навантаження на працівників, розширюють способи звернень до територіальних органів Пенсійного фонду України) та відповідають критерію «якості закону» (зокрема, відповідають принципу передбачуваності (principle of foreseeability) та не передбачають можливість різного тлумачення чи правозастосування).

Постанова КАС/ВС від 25 липня 2023 року у справі № 640/1873/22

Визначення належного відповідача (відповідного територіального органу ПФУ) у справах пенсійного характеру, рішення в яких приймалося за принципом екстериторіальності

СПРАВА щодо належного відповідача у справі про перерахунок пенсії за екстериторіальним принципом

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27. ... Головним управлінням Пенсійного фонду України у Волинській області 03 лютого 2022 року прийнято рішення № 254150018494, яким відмовлено позивачу у переведенні його з пенсії призначеної відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» на пенсію згідно Закону України «Про державну службу».
28. Про прийняте Головним управлінням Пенсійного фонду України у Волинській області рішення від 03 лютого 2022 року № 254150018494 позивача повідомлено листом Головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області від 04 лютого 2022 року № 2500-0205-8/7589.
29. Тобто спірним є рішення Головного управління Пенсійного фонду України у Волинській області від 03 лютого 2022 року № 254150018494. Право позивача на призначення пенсії згідно Закону України «Про державну службу» було порушено безпосередньо Головним управлінням Пенсійного фонду України у Волинській області, а не Головним управлінням Пенсійного фонду України в Чернігівській області, яке є відповідачем у цій справі.
30. Відповідно до частини третьої статті 48 Кодексу адміністративного судочинства України якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до ухвалення рішення у справі за згодою позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі, якщо це не потягне за собою зміни підсудності адміністративної справи. Суд має право за клопотанням позивача до ухвалення рішення у справі залучити до участі у ній співвідповідача.
31. Згідно з частиною четвертою статті 48 Кодексу адміністративного судочинства України якщо позивач не згоден на заміну відповідача іншою особою, суд може залучити цю особу як другого відповідача. У разі відмови у задоволенні позову до такого відповідача понесені позивачем витрати відносяться на рахунок держави.
32. Отже, визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість, встановлення належного відповідача й обґрунтованості позову - обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи. При цьому обов'язком суду є встановлення належності відповідачів та їх заміна у разі необхідності.
33. З цього слідує, що суд за результатами розгляду справи відмовляє в позові до неналежного відповідача та приймає рішення по суті заявлених вимог щодо належного відповідача.

Постанова КАС/ВС від 13 вересня 2023 року у справі № 620/4900/22

Визначення належного відповідача (відповідного територіального органу ПФУ) у справах пенсійного характеру, рішення в яких приймалося за принципом екстериторіальності

СПРАВА щодо належного відповідача у справі про перерахунок пенсії за екстериторіальним принципом

34. Водночас колегія суддів зазначає, що позивач не завжди спроможний правильно визначити відповідача. Звертаючись до суду з адміністративним позовом, позивач зазначає відповідачем особу, яка, на його думку, повинна відповідати за позовом, проте під час розгляду справи він може заявити клопотання про заміну неналежного відповідача належним. Заміна відповідача може відбутися за клопотанням не лише позивача, а й будь-якої іншої особи, яка бере участь у справі, у тому числі й за клопотанням самого відповідача, або навіть за ініціативою суду.
35. Проте суд першої інстанції першої інстанції вирішуючи спір пред`явлений до Головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, не з`ясував, хто є належним відповідачем у справі та не вирішив питання про залучення до участі у справі належного відповідача чи співвідповідача.
36. З урахуванням наведеного колегія суддів зазначає, що для правильного вирішення спору в цій справі суд першої інстанції має встановити належного відповідача та вирішити питання про залучення його до участі у справі.
37. Переглядаючи в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції, на вказане порушення звернув увагу суд апеляційної. Однак в силу приписів норм Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якими апеляційний суд не наділений повноваженнями вчиняти процесуальні дії щодо залучення співвідповідача (заміни неналежно відповідача) або скасовувати рішення суду та направляти справу для продовження розгляду судом першої інстанції, суд апеляційної інстанції не усунув зазначеного порушення.
38. Разом з тим, такими повноваженнями наділено суд касаційної інстанції....
39. У зв`язку з необхідністю вирішення питання про залучення належного відповідача у цій справі, колегія суддів дійшла висновку про наявність підстав для скасування рішення судів попередніх інстанцій та направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції для встановлення належного відповідача та вирішення питання про його залучення.

Постанова КАС/ВС від 13 вересня 2023 року у справі № 620/4900/22

Визначення належного відповідача (відповідного територіального органу ПФУ) у справах пенсійного характеру, рішення в яких приймалося за принципом екстериторіальності

ПОРЯДОК

подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затверджений постанова правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1

4.10. Після призначення, перерахунку пенсії, поновлення виплати раніше призначеної пенсії, переведення з одного виду пенсії на інший вид електронна пенсійна справа засобами програмного забезпечення передається до органу, що призначає пенсію, за місцем фактичного проживання особи, за місцезнаходженням установи виконання покарань, де відбуває покарання засуджений до позбавлення (обмеження) волі, для здійснення виплати пенсії.

Щодо належного документа, що підтверджує трудовий стаж

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»

від 15.04.2014 № 1207-VII

Стаття 9. Незаконні органи, їх посадові та службові особи

1. Державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.
2. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.
3. Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків, крім документів, що підтверджують факт народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи на тимчасово окупованій території, які додаються до заяви про державну реєстрацію відповідного акта цивільного стану.
4. Встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Щодо належного документа, що підтверджує трудовий стаж

СПРАВА про призначення пенсії на підставі довідки, виданої органом створеним на тимчасово окупованій території

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

8. Судами встановлено, що 10 липня 2018 року особа звернувся до Ірпінського ОУПФ із заявою про призначення пенсії за віком відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне забезпечення».

Також 10 липня 2018 року позивач звернувся із заявою до відповідача, в якій просив врахувати при призначенні пенсії довідки, видані на тимчасово окупованій території, зокрема довідку про заробітну плату № 03-14/5934 від 07 грудня 2017 року за період роботи з 1985 року по 1990 року у Відкритому акціонерному товаристві «Луганський автоскладальний завод», видану так званим архівним управлінням адміністрації м. Луганська ЛНР.

19. Як встановлено судами попередніх інстанцій, відповідачем відмовлено позивачу у проведенні перерахунку пенсії з урахуванням довідки про заробітну плату № 03-14/5934 від 07 грудня 2017 року, яка видана створеним не у порядку, передбаченому законом, архівним управлінням м. Луганська ЛНР з посиланням на пункти 2, 3 статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

22. Разом з тим, колегія суддів звертає увагу на положення частини четвертої статті 9 Закону № 1207-VII, відповідно до якої встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

23. Водночас судами не встановлено виконання з боку відповідача приписів вказаної норми Закону № 1207-VII для повного та всебічного захисту пенсійних прав позивача, не досліджено матеріали пенсійної справи останнього з метою співставлення періодів, зазначених в спірних довідках, із записами про роботу в трудовій книжці, не з'ясовано правові наслідки можливого проведення перерахунку пенсії на підставі поданої довідки в частині щодо реальної зміни розміру пенсії у бік збільшення та вірогідності покращення становища пенсіонера за наслідками такого перерахунку, що є складовою конституційного права позивача на отримання належного рівня пенсійного забезпечення.

Постанова КАС/ВС від 29 червня 2023 року у справі № 810/4456/18

Щодо належного документа, що підтверджує трудовий стаж

СПРАВА про перерахунок пенсії на підставі довідок, виданих підприємством, розташованим на тимчасово окупованій території

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Судами встановлено, що особа, 07.09.1956 р.н., є пенсіонером з 23.04.2014 та отримує пенсію по інвалідності, перебуваючи на обліку в ГУПФУ в Чернівецькій області.

25.04.2018 позивач звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України в Чернівецькій області із заявою про проведення перерахунку пенсії за віком відповідно до ст. 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», з врахуванням заробітної плати, яку він отримував працюючи у ПАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» у період з листопада 1991 року по листопад 1996 року.

До вказаної заяви позивачем додано довідки, видані так званим Державним підприємством «Шахта комсомолець Донбасу» Міністерства вугілля і енергетики ДНР № 05-1994 та № 05-1995 від 22.03.2018 про заробітну плату, що враховується при обрахуванні пенсії, за період з листопада 1991 року по листопад 1996 року, що розташоване в м. Кіровське, Донецької області на тимчасово окупованій території.

Як встановлено судами попередніх інстанцій відповідачем відмовлено у проведенні позивачу перерахунку пенсії на підставі довідок про заробітну плату № 05-1994 та № 05-1995 від 22.03.2018, виданих створеним не у порядку, передбаченому законом, підприємством "ДП "Шахта Комсомолець Донбасу" Міністерства вугілля і енергетики ДНР" з посиланням на пункти 2, 3 статті 9 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

Разом з тим, колегія суддів звертає увагу на положення частини четвертої статті 9 Закону № 1207-VII, відповідно до якої встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Водночас судами не встановлено виконання з боку відповідача приписів вказаної норми Закону № 1207-VII для повного та всебічного захисту пенсійних прав позивача, не витребувано з органу Пенсійного фонду та не досліджено матеріали пенсійної справи останнього з метою співставлення періодів, зазначених в спірних довідках, із записами про роботу в трудовій книжці, не з'ясовано правові наслідки можливого проведення перерахунку пенсії на підставі поданої довідки в частині щодо реальної зміни розміру пенсії у бік збільшення та вигоди покращення становища пенсіонера за наслідками такого перерахунку, що є складовою конституційного права позивача на отримання належного рівня пенсійного забезпечення.

Постанова КАС/ВС від 10 травня 2023 року у справі № 824/712/18-а

Визначення розміру разової грошової «допомоги до 5 травня» у 2023 році

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

від 22.10.1993 № 3551-XII

[редакція після 20.03.2023](#)

Частина п'ята статті 13

Щороку до Дня Незалежності України учасникам бойових дій виплачується разова грошова виплата у порядку та розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України в межах відповідних бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

[в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо разової грошової виплати ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань» № 2983-IX від 20.03.2023.](#)

[редакція до 20.03.2023](#)

Частина п'ята статті 13

Щорічно до 5 травня учасникам бойових дій виплачується разова грошова допомога у розмірі, який визначається Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Визначення розміру разової грошової «допомоги до 5 травня» у 2023 році

СПРАВА про визначення розміру разової грошової допомоги до 5 травня у 2022 році

Оскільки на час виплати особі у 2022 році щорічної разової грошової допомоги до 5 травня одночасно діяли положення статті 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і Порядку використання у 2022 році коштів державного бюджету, передбачених для виплати щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 року № 540, які по-різному визначають розмір виплати щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, з огляду на положення частини третьої статті 7 Кодексу адміністративного судочинства України, якою визначаються загальні засади пріоритетності законів над підзаконними актами, для визначення розміру разової грошової допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни у 2022 році слід застосовувати не Порядок № 540, а Закон № 3551-XII, який має вищу юридичну силу та є спеціальним законом у цій сфері відносин

Постанова КАС/ВС від 13 червня 2023 року у справі № 560/8064/22

Розгляд справ, де предметом спору є невиклата органами пенсійного фонду України компенсації втрати частини доходів у зв'язку із порушенням строків виплати пенсії

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати»

від 19.10.2000 № 2050-III

Стаття 4. Виплата громадянам суми компенсації провадиться у тому ж місяці, у якому здійснюється виплата заборгованості за відповідний місяць.

Стаття 7. Відмова власника або уповноваженого ним органу (особи) від виплати компенсації може бути оскаржена громадянином у судовому порядку.

Порядок проведення компенсації громадянам втрати частини грошових доходів у зв'язку з порушенням термінів їх виплати,
затверджено ПОСТАНОВОЮ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

від 21.02.2001 № 159

5. Сума компенсації виплачується громадянам у тому ж місяці, у якому здійснюється виплата заборгованості за відповідний місяць.

8. Відмова власника або уповноваженого ним органу (особи) від виплати компенсації може бути оскаржена громадянином у судовому порядку.

Розгляд справ, де предметом спору є невивплата органами пенсійного фонду України компенсації втрати частини доходів у зв'язку із порушенням строків виплати пенсії

СПРАВИ щодо виплати компенсації втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків виплати пенсії відповідно до Закону України «Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати» від 19.10.2000 № 2050-III

Ухвала КАС/ВС
від 16 вересня 2022 року
у справі № 460/5614/20

про передачу на розгляд судової палати з розгляду
справ щодо захисту соціальних прав КАС ВС

Ухвала КАС/ВС
від 25 липня 2023 року
у справі № 460/2936/20

про передачу на розгляд судової палати з розгляду
справ щодо захисту соціальних прав КАС ВС

Ухвалою КАС/ВС від 27 жовтня 2022 року
задоволено заяву особи про відмову від касаційної скарги та закрито
касаційне провадження

Ухвалою КАС/ВС від 12 вересня 2023 року
задоволено заяву особи про відмову від касаційної скарги та закрито
касаційне провадження

Проблемні правові питання:

- ✓ форма відмовної поведінки пенсійного органу
- ✓ початок перебігу строку звернення до адміністративного суду

Право на соціальні (пенсійні) виплати у разі припинення участі України у міждержавних угодах (зокрема, в Угоді про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежності Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992)

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

від 28.06.1996

Стаття 92. Виключно законами України визначаються:

б) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки;

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про міжнародні договори України»

від 29.06.2004 № 1906-IV

Стаття 19. Дія міжнародних договорів України на території України

1. Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Стаття 24. Припинення та зупинення дії міжнародних договорів України

2. Припинення та зупинення дії міжнародного договору України здійснюються:

- а) щодо договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, - у формі закону України;
- б) щодо міжнародних договорів, які укладено від імені України та які не потребували надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України, та міжнародних договорів, які укладено від імені Уряду України, затверджених Президентом України, - у формі указу Президента України;
- в) щодо міжнародних договорів, які укладено від імені Уряду України та які не потребували надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України або затвердження Президентом України, а також щодо міжвідомчих договорів, затверджених Кабінетом Міністрів України, - у формі постанови Кабінету Міністрів України.

Стаття 25. Наслідки припинення та зупинення дії міжнародного договору України

1. Припинення дії міжнародного договору України звільняє Україну від будь-якого зобов'язання щодо виконання договору і не впливає на права, зобов'язання чи правове становище України, що виникли в результаті виконання договору до припинення його дії.

Право на соціальні (пенсійні) виплати у разі припинення участі України у міждержавних угодах (зокрема, в Угоді про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежності Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992)

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про пенсійне забезпечення»

від 05.11.1991 № 1788-XII

Стаття 1. Право громадян України на державне пенсійне забезпечення

Громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених цим Законом.

У тих випадках, коли договорами (угодами) між Україною та іншими державами передбачено інші правила, ніж ті, що містяться у цьому Законі, то застосовуються правила, встановлені цими договорами (угодами).

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

від 09.07.2003 № 1058-IV

Стаття 4. Законодавство про пенсійне забезпечення в Україні

1. Законодавство про пенсійне забезпечення базується на Конституції України, складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, цього Закону, законів України «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», міжнародних договорів з пенсійного забезпечення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (далі - закони про пенсійне забезпечення), а також інших законів та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до законів про пенсійне забезпечення, що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні.

2. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про пенсійне забезпечення, то застосовуються норми міжнародного договору.

Право на соціальні (пенсійні) виплати у разі припинення участі України у міждержавних угодах (зокрема, в Угоді про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежності Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992)

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 29 листопада 2022 р. № 1328
Київ

Про вихід з Угоди про гарантії прав громадян держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Вийти з Угоди про гарантії прав громадян держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення, вчиненої 13 березня 1992 р. у м. Москві.
2. Міністерству закордонних справ в установленому порядку повідомити депозитарію про вихід з Угоди, зазначеної в пункті 1 цієї постанови.

Прем'єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

Право на соціальні (пенсійні) виплати у разі припинення участі України у міждержавних угодах (зокрема, в Угоді про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежності Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992)

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

«Про вихід з Угоди про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійною забезпечення»

від 29.12.2022 №1328

1. Вийти з Угоди про гарантії прав громадян держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення, вчиненої 13 березня 1992 р. у м. Москві.

ЛИСТ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

«Щодо припинення дії міжнародного договору»

від 29.12.2022 № 72/14-612-108210

Відповідно до пункту 11 Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 № 376 (із змінами), повідомляємо, що після письмового повідомлення Виконавчого комітету Співдружності Незалежних Держав про рішення української сторони вийти з Угоди про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення, вчиненої 13 березня 1992 р. в м. Москва, зазначений міжнародний договір України припинить свою дію для України 19 червня 2023 року.

ПОВІДОМЛЕННЯ МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

«Відомості про припинення дії міжнародних договорів»

від 10.01.2023

Угода про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року припинить свою дію для України 19 червня 2023 року (згідно з інформацією, наданою листом Міністерства закордонних справ України від 29 грудня 2022 року, № 72/14-612-108210)

Право на соціальні (пенсійні) виплати у разі припинення участі України у міждержавних угодах (зокрема, в Угоді про гарантії прав громадян держав – учасниць Співдружності незалежності Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992)

УГОДА

про гарантії прав громадян держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.92

Стаття 13

1. Кожний учасник цієї Угоди може вийти з неї, направивши відповідне письмове повідомлення депозитарію. Дія Угоди стосовно цього учасника припиняється після закінчення шести місяців з дня отримання депозитарієм такого повідомлення.
2. Пенсійні права громадян держав-учасниць Співдружності, що виникли відповідно до положень цієї Угоди, не втрачають своєї сили і в разі виходу із Угоди держави-учасниці, на території якої вони проживають

Федеральный закон от 11.06.2022 N 175-ФЗ «О денонсации Российской Федерацией Соглашения о гарантиях прав граждан государств - участников Содружества Независимых Государств в области пенсионного обеспечения»*

Статья 1

Денонсировать Соглашение о гарантиях прав граждан государств - участников Содружества Независимых Государств в области пенсионного обеспечения, подписанное в городе Москве 13 марта 1992 года.

Статья 2

Настоящий Федеральный закон вступает в силу с 30 июня 2022 года.

* мовою оригіналу

Відповідно до статті 13 Угоди від 13.03.1992 російська федерація з **01.01.2023** не є державою-учасницею Угоди про гарантії прав громадян держав - учасниць Співдружності Незалежності держав у галузі пенсійного забезпечення, відтак дія вказаної угоди між Україною та російською федерацією припинилась внаслідок виходу з Угоди одного з підписантів, а саме російської федерації, з 01.01.2023.

Внаслідок виходу з вказаної угоди України, Угода від 13.03.1992 припинить дію з **19.06.2023** щодо взаємовідносин України з іншими державами-учасницями вказаної угоди.

Належність та достатність доказів, що підтверджують право на доплати, визначені Законом № 796-XII

СПРАВА (1) про право пенсіонера на отримання підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, який проживає на території радіоактивного забруднення у розмірі, визначеному статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Предметом розгляду у цій справі є позовні вимоги про визнання протиправною бездіяльність відповідача щодо не нарахування та невиплати з 23 березня 2022 року підвищення до пенсії, як непрацюючому пенсіонеру, що проживає на території радіоактивного забруднення, у розмірі, визначеному статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та зобов'язання відповідача з 23 березня 2022 року нарахувати та виплатити підвищення до пенсії, як непрацюючому пенсіонеру, який проживає на території радіоактивного забруднення, у розмірі, визначеному статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», що дорівнює двом мінімальним заробітним платам, встановлених на 01 січня календарного року щомісяця.

Колегія суддів також наголошує, що у справі з аналогічним предметом спору, [Велика Палата Верховного Суду у постанові від 18 березня 2020 року, ухваленій за результатами розгляду зразкової справи №240/4937/18 \(Пз/9901/55/18\)](#), визначила обставини зразкової справи, які обумовлюють типове застосування норм матеріального права:

- а) позивач проживає на території радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- б) позивач є непрацюючим пенсіонером;
- в) відповідачем є відповідне управління ПФУ;
- г) предметом спору є нарахування та виплата із 17 липня 2018 року підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення, в розмірі, визначеному частиною другою статті 39 Закону №796-XII, у редакції, чинній до 01 січня 2015 року.

Суд наголошує, що [правовий висновок, викладений у постанові Великої Палати Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі №240/4937/18](#), не встановлює обов'язкової наявності у позивача статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС чи потерпілого від Чорнобильської катастрофи.

Ухвала КАС/ВС від 18 жовтня 2023 року у справі № 240/22845/22 про відмову у відкритті касаційного провадження

Належність та достатність доказів, що підтверджують право на доплати, визначені Законом № 796-XII

СПРАВА (1) про право пенсіонера на отримання підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, який проживає на території радіоактивного забруднення у розмірі, визначеному статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Також, суд вважає за необхідне зазначити, що згідно з висновками Великої Палати Верховного Суду, викладеними у постанові від 11 грудня 2019 року у зразковій справі №240/4946/18, щодо застосування норм права, а саме пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 06 грудня 2016 року №1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», після набрання чинності цим Законом положення нормативно-правових актів щодо обчислення виплат у процентному співвідношенні до мінімальної заробітної плати застосуванню не підлягають.

Верховний Суд від згаданого висновку щодо застосування пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року №1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» із застосуванням виняткового механізму, закріпленого частиною першою статті 346 КАС України, не відступав і колегія суддів також не вважає за потрібне відступати від зазначеного висновку.

Відтак, Суд вказує, що оскаржуване судове рішення в повній мірі відповідає висновкам, що висловлені у вказаних постановках у справах №240/4937/18 та №240/4946/18 про право позивача, як непрацюючого пенсіонера, який проживає на території радіоактивного забруднення, за рішенням Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року №6-р/2018, на щомісячне отримання підвищення до пенсії, як установлено статтею 39 Закону України №796-XII.

Мотиви суду апеляційної інстанції, якими він керувався при перегляді рішення суду першої інстанції у справі №240/22845/22, у повній мірі відповідають правовим позиціям Великої Палати Верховного Суду, висловленим у постановках Великої Палати Верховного Суду від 18 березня 2020 року у зразковій справі №240/4937/18 та Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у зразковій справі №240/4946/18, які містять висновки щодо питання правильного застосування норм права, порушеного в касаційній скарзі, про що суд апеляційної інстанції і зазначив в оскаржуваній постанові.

Характер спірних правовідносин, предмет і категорія спору, коло учасників спірних правовідносин, правозастосовча практика, що склалася з приводу спорів цієї категорії, непоодинока кількість справ з подібними позовними вимогами, відсутність ознак, які роблять цю касаційну скаргу відмінною від інших, також дають підстави вважати, що судові рішення, які ухвалені у справі №240/22845/22, як у справі незначної складності, не підлягають касаційному оскарженню.

Ухвала КАС/ВС від 18 жовтня 2023 року у справі № 240/22845/22 про відмову у відкритті касаційного провадження

Належність та достатність доказів, що підтверджують право на доплати, визначені Законом № 796-XII

СПРАВА (2) про право пенсіонера на отримання підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, який проживає на території радіоактивного забруднення у розмірі, визначеному статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Також, скаржник вказує на відсутність висновку Верховного Суду щодо питання можливості отримання, передбачених статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», доплат до пенсії особам, які проживають на територіях радіоактивного забруднення, але не належать до осіб, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, або до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, документованих відповідним посвідченням.

Однак, Суд зауважує, що правовий висновок, викладений у постанові Великої Палати Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 240/4937/18 не встановлює обов'язкової наявності у позивача статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС чи потерпілого від Чорнобильської катастрофи.

Як вірно вказано судом апеляційної інстанції, наявність документа, що підтверджує статус потерпілого від Чорнобильської катастрофи, учасника ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС не є обов'язковою обставиною, від якої залежить призначення підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, оскільки така соціальна гарантія залежить лише від проживання на території радіоактивного забруднення та передбачена ст.39 Закону №796-XII.

Закон України № 796-XII не встановлює наявності в осіб, які проживають на територіях радіоактивного забруднення, обов'язкового статусу громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, оскільки визначальним в даному випадку є місце проживання особи, яка звертається за призначенням підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру.

Отже, Верховним Судом не встановлено, що у судовій практиці, яка склалася у подібних правовідносинах, існують підстави, які б вказували на наявність проблеми, що може бути вирішена, шляхом формулювання нової правової позиції.

Мотиви суду апеляційної інстанції, якими він керувався при перегляді рішення суду першої інстанції у справі № 240/18781/22, у повній мірі відповідають правовій позиції Великої Палати Верховного Суду, висловленій у постанові від 18 березня 2020 року у зразковій справі №240/4937/18 про право позивача як непрацюючого пенсіонера, який проживає на території радіоактивного забруднення, за рішенням Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 на щомісячне отримання підвищення до пенсії, як установлено статтею 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Ухвала КАС/ВС від 25 квітня 2023 року у справі № 240/18781/22 про відмову у відкритті касаційного провадження

Строки звернення до суду у «пенсійних справах»

!! НЕОБХІДНО ЗВЕРТАТИ УВАГУ НА

ПОЗОВНІ ВИМОГИ (ПРЕДМЕТ ОСКАРЖЕННЯ)

у пенсійних справах можуть бути пов'язані з зобов'язанням

- підготувати та видати довідку територіальним органом ПФУ
- нарахувати (перерахувати) та здійснити виплату пенсії:
за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»
за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»
(зокрема, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій)
- нарахувати та здійснити виплату різного роду доплат

Загальні висновки щодо застосування строку звернення до суду, передбаченого статтею 122 КАС України

Постанова Судової палата з розгляду справ щодо захисту соціальних прав від 31.03.2021 у справі № 240/12017/19

Строки звернення до суду у «пенсійних справах»

СПРАВА щодо застосування ч. 2 статті 122 КАС України (строк звернення до адміністративного суду) у правовідносинах щодо невидачі виправленої довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії

Ухвала КАС/ВС
від 25 вересня 2023 року
у справі № 380/1907/23
про передачу на розгляд судової палати з
розгляду справ щодо захисту соціальних
прав КАС ВС

Питання стосовно того, чи підлягає застосуванню положення частини 2 статті 122 КАС України у справах з позовними вимогами стосовно складання відповідних довідок про розмір грошового забезпечення осіб для перерахунку пенсії на підставі статті 63 Закону № 2262-XII було предметом з'ясування судом касаційної інстанції.

Зокрема, у постанові Верховного Суду від 26.01.2021 у справі №520/11178/2020 колегія суддів дійшла висновку, що у правовідносинах щодо невидачі виправленої довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії не підлягає застосуванню шестимісячний строк звернення до адміністративного суду, встановлений частиною 2 статті 122 КАС України, оскільки таке застосування матиме наслідком неможливість реалізувати позивачем передбаченого статтею 51 Закону № 2262-XII права на перерахунок пенсій у зв'язку зі зміною видів грошового забезпечення.

Строки звернення до суду у «пенсійних справах»

СПРАВА щодо застосування ч. 2 статті 122 КАС України (строк звернення до адміністративного суду) у правовідносинах щодо невидачі виправленої довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії

Ухвала КАС/ВС

від 25 вересня 2023 року
у справі № 380/1907/23
про передачу на розгляд
судової палати з розгляду
справ щодо захисту
соціальних прав КАС ВС

Натомість, у постанові Верховного Суду від 12.04.2023 у справі № 380/14933/22 колегія суддів пославшись на правову позицію Верховного Суду викладену у постанові від 31.03.2021 (справа №240/12017/19) зазначила, що: «Відповідно до пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30.08.2017 № 704, з наступними змінами та доповненнями, розміри посадових окладів, окладів за військовими (спеціальними) званнями військовослужбовців, осіб рядового та начальницького складу визначаються шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року (але не менше 50 відсотків розміру мінімальної заробітної плати, встановленого законом на 1 січня календарного року), на відповідний тарифний коефіцієнт згідно з додатками 1, 12, 13, 14.

Наведена норма вказує на те, що грошове забезпечення військовослужбовців повинно змінюватись щороку з 1 січня, у разі зміни прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Як наслідок, саме з цією датою пов'язується визначення Кабінетом Міністрів України умов та розмірів перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб

З урахуванням викладеного, колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що позивач повинен був дізнатися про порушення свого права на перерахунок пенсії, в тому числі і відсутності сформованої довідки, як складової в алгоритмі згаданого перерахунку, 1 січня відповідного року.

При цьому, як вже було зазначено вище, позивач звернувся до суду 20.10.2022 з порушенням шестимісячного строку звернення до суду, визначеного частиною 2 статті 122 КАС України.

Крім того, посилання позивача на отримання листа відповідача від 19.09.2022 у відповідь на його заяву не змінює момент, з якого він повинен був дізнатись про порушення своїх прав, а свідчить лише про час, коли позивач почав вчиняти дії щодо реалізації свого права на отримання довідки і ця дата не пов'язується з початком перебігу строку звернення до суду в даному випадку (Постанова Верховного Суду від 31.03.2021 у справі №240/12017/19).».

Таким чином, мають місце неоднакові підходи суду касаційної інстанції у складі різних колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду в складі Верховного Суду під час вирішення питання щодо того, чи підлягає застосуванню до правовідносин (щодо невидачі виправленої довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії) шестимісячний строк звернення до адміністративного суду, встановлений частиною 2 статті 122 КАС України, з огляду на положення частини 3 статті 51 Закону № 2262-XII.

Про право на вимоги зобов'язального характеру у разі смерті стягувача у виконавчому документі

СПРАВА про суми пенсії, які підлягали виплаті пенсіонерів з числа військовослужбовців, осіб які мають право на пенсію за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», та членів їх сімей, і залишилися недоодержаними у зв'язку з його смертю

Відповідно до частини першої статті 61 означеного Закону, яка врегульовує питання виплати пенсії та допомоги в разі смерті пенсіонера, суми пенсії, що підлягали виплаті пенсіонерів з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом та членів їх сімей і залишилися недоодержаними у зв'язку з його смертю, не включаються до складу спадщини і виплачуються тим членам його сім'ї, які належать до осіб, що забезпечуються пенсією у разі втрати годувальника. Проте батьки і дружина (чоловік), а також члени сім'ї, які проживали разом із пенсіонером на день його смерті, мають право на одержання цих сум і в тому разі, якщо вони не належать до осіб, які забезпечуються пенсією у разі втрати годувальника.

Зміст статті 61 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» узгоджується з положеннями Цивільного кодексу України.

Так, згідно зі статтями 1218, 1219 Цивільного кодексу України до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Не входять до складу спадщини права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема, права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом.

Статтею 1227 Цивільного кодексу України, в свою чергу, визначено, що суми заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, допомог у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, відшкодувань у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були ним одержані за життя, передаються членам його сім'ї.

Постанова КАС/ВС від 16 травня 2023 року у справі № 420/288/21

Про право на вимоги зобов'язального характеру у разі смерті стягувача у виконавчому документі

СПРАВА про суми пенсії, які підлягали виплаті пенсіонерові з числа військовослужбовців, осіб які мають право на пенсію за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», та членів їх сімей, і залишилися недоодержаними у зв'язку з його смертю

Отже, Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визначає спеціальний правовий режим грошових коштів у вигляді пенсії, що підлягали виплаті пенсіонерові з числа військовослужбовців, і залишилися недоодержаними у зв'язку з його смертю. Такий підхід до врегулювання цих правовідносин має соціальне спрямування через закріплення спеціального порядку переходу права на отримання зазначених сум до певного кола осіб, що забезпечуються пенсією у разі втрати годувальника або є членами сім'ї, які проживали разом із пенсіонером на день його смерті.

Тобто, у разі переходу до вказаних осіб належних спадкодавцеві соціальних виплат, відповідні відносини не є спадковими, у зв'язку з чим не застосовуються норми спадкового права. У цьому випадку право вимоги у зазначених осіб виникає не внаслідок спадкового правонаступництва, а через інший юридичний склад та у спеціально визначений законом порядок. Зокрема, відповідно до частини третьої статті 61 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» зазначені суми виплачуються, якщо звернення за ними надійшло не пізніше 6 місяців після смерті пенсіонера.

Враховуючи вищевикладене, колегія суддів приходить до висновку, що спірні правовідносини не допускають правонаступництва, у зв'язку з чим суд апеляційної інстанції дійшов невірного висновку про наявність підстав для заміни сторони/стягувача у виконавчому листі.

Постанова КАС/ВС від 16 травня 2023 року у справі № 420/288/21

Про право на вимоги зобов'язального характеру у разі смерті стягувача у виконавчому документі

СПРАВА про право члену сім'ї (дружині) померлого на виплату її пенсії за вислугу років, призначеної померлому позивачу за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

17. Відповідно до статті 52 КАС України у разі вибуття або заміни сторони чи третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд допускає на будь-якій стадії судового процесу заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником. Усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього в такій самій мірі, у якій вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив.

18. Згідно з частинами першою, четвертою статті 379 КАС України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження за поданням державного виконавця або за заявою заінтересованої особи суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, замінює сторону виконавчого провадження її правонаступником. Положення цієї статті застосовуються також у випадку необхідності заміни боржника або стягувача у виконавчому листі до відкриття виконавчого провадження.

19. Відповідно до статті 1216 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (стаття 1218 ЦК України).

20. При цьому статтю 1219 ЦК визначені права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема: особисті немайнові права; право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами; право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом; права та обов'язки особи як кредитора або боржника, передбачені статтю 608 цього Кодексу.

Постанова КАС/ВС від 27 вересня 2023 року у справі № 420/16546/21

Про право на вимоги зобов'язального характеру у разі смерті стягувача у виконавчому документі

СПРАВА про право як члену сім'ї (дружині) померлого на виплату їй пенсії за вислугу років, призначеної померлому позивачу за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

21. Крім того, відповідно до частин першої та третьої статті 61 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» суми пенсії, що підлягали виплаті пенсіонерів з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом та членів їх сімей і залишилися недоодержаними у зв'язку з його смертю, не включаються до складу спадщини і виплачуються тим членам його сім'ї, які належать до осіб, що забезпечуються пенсією у разі втрати годувальника. Проте батьки і дружина (чоловік), а також члени сім'ї, які проживали разом із пенсіонером на день його смерті, мають право на одержання цих сум і в тому разі, якщо вони не належать до осіб, які забезпечуються пенсією у разі втрати годувальника. Зазначені суми виплачуються, якщо звернення за ними надійшло не пізніше 6 місяців після смерті пенсіонера.

22. З урахуванням зазначеного суми пенсії, що підлягали виплаті пенсіонерів з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та членів їх сімей і залишилися недоодержаними у зв'язку з його смертю, не включаються до складу спадщини, а виплачуються за процедурою, визначеною статтею 61 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

23. Колегія суддів Верховного Суду звертає увагу, що вимоги зобов'язального характеру, заявлені позивачем у цій справі, нерозривно пов'язані з особою спадкодавця і не допускають правонаступництва, а тому заміна сторони в виконавчому провадженні, у цьому випадку, не є належним способом захисту прав заявника.

24. Аналогічна правова позиція викладена Верховним Судом у постанові від 01.05.2023 у справі № 520/926/21.

25. Таким чином, відсутні підстави для задоволення заяви ОСОБА_2 про заміну стягувача у виконавчому документі.

26. З урахуванням зазначеного, Верховний Суд констатує, що суди першої та апеляційної інстанції дійшли помилкового висновку про наявність підстав для задоволення заяви про заміну стягувача у виконавчому документі у цій справі, а тому оскаржувані рішення судів першої та апеляційної інстанцій про задоволення вказаної заяви є такими, що прийняті з порушенням норм процесуального права, та підлягають скасуванню.

Постанова КАС/ВС від 27 вересня 2023 року у справі № 420/16546/21

Чи можна скасовувати рішення суду першої інстанції та приймати нову постанову якщо це приведе до погіршення становища особи, яка подала апеляційну скаргу.

СПРАВА про відсутність підстав для виплати пенсії у розмірі фактичного прожиткового мінімуму у разі, якщо страховий стаж особи на момент призначення пенсії становив менше років, ніж передбачено частиною першою статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

Особа звернулася до суду з позовом до управління Пенсійного фонду України у якому просила зобов'язати відповідача нарахувати і виплачувати їй пенсію в розмірі фактичного прожиткового мінімуму згідно даних Міністерства соціальної політики України з моменту подання позову та виплатити їй різницю між нарахованою пенсією і фактичним розміром прожиткового мінімуму, оскільки з моменту нарахування пенсії знаходиться за межею бідності (дві з позовних вимог). В обґрунтування позовних вимог особа послалась на те, що її розмір пенсії (який становить 949 грн.) є меншим за розмір прожиткового мінімуму, встановленого законом, що не відповідає положенням статті 46 Конституції України. Проте, відповідач відмовив у підвищенні пенсії відповідачу з посиланням на те, що він не має 35 років стажу. Суди попередніх інстанцій позовні вимоги задоволено частково. Зобов'язано управління Пенсійного фонду України з 01 грудня 2016 року здійснити перерахунок призначеної позивачу пенсії, з урахуванням положень статті 46 Конституції України, враховуючи розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, встановленого законом, та зобов'язати виплатити недоплачені суми пенсійних виплат. У касаційній скарзі позивач заявив вимогу про скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалення нової постанови про задоволення позовних вимог у повному обсязі (зокрема щодо відшкодування моральної шкоди у розмірі 1 млн.грн).

Постанова КАС/ВС від 22 листопада 2019 року у справі № 208/1029/17(2-а/208/148/17)

Чи можна скасовувати рішення суду першої інстанції та приймати нову постанову якщо це приведе до погіршення становища особи, яка подала апеляційну скаргу.

СПРАВА про відсутність підстав для виплати пенсії у розмірі фактичного прожиткового мінімуму у разі, якщо страховий стаж особи на момент призначення пенсії становив менше років, ніж передбачено частиною першою статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

Верховний Суд касаційну скаргу позивача задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

Проаналізувавши статтю 28 Закону № 1058-IV та пункт 2 постанови Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 року № 265 «Деякі питання пенсійного забезпечення громадян», Верховний Суд зазначив, що у разі відсутності необхідного стажу для призначення пенсії у розмірі прожиткового мінімуму (у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років), за рахунок коштів Пенсійного фонду виплачується пенсія, розрахована пропорційно наявному страховому стажу, а щомісячна державна адресна допомога в розмірі, що не вистачає до 949, 00 грн, виплачується за рахунок коштів державного бюджету.

Оскільки, у справі, яка розглядається страховий стаж позивача на момент призначення пенсії склав менше 35 років, то відсутні підстави для визнання протиправними дій пенсійного органу та задоволення позову, в межах розгляду даної справи.

Аналогічна правова позиція викладена в постановках Верховного Суду від 08 травня 2018 року у справі № 607/8511/17, від 31 жовтня 2018 року у справі № 148/625/17 та від 31 жовтня 2019 року у справі № 208/3208/16-а

Постанова КАС/ВС від 22 листопада 2019 року у справі № 208/1029/17(2-а/208/148/17)

Чи можна скасовувати рішення суду першої інстанції та приймати нову постанову якщо це приведе до погіршення становища особи, яка подала апеляційну скаргу.

СПРАВА про відсутність підстав для визнання протиправним і скасування оскаржуваного рішення кадрової комісії з атестації прокурорів та наказу про звільнення з займаної посади у разі неуспішного проходження прокурором атестації

Особа звернулася до суду з позовом до Сумської обласної прокуратури, Офісу Генерального прокурора, Третьої кадрової комісії з атестації прокурорів регіональних прокуратур Офісу Генерального прокурора, в якому просила визнати протиправним та скасувати 1) рішення кадрової комісії з атестації прокурорів регіональних прокуратур від 15.06.2020 про неуспішне проходження прокурором третього відділу процесуального керівництва при провадженні досудового розслідування територіальними органами поліції та підтримання державного обвинувачення управління нагляду у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності прокуратури Сумської області атестації за результатами складення іспиту у формі анонімного тестування на загальні здібності та навички з використанням комп'ютерної техніки 2) наказ прокурора Сумської області від 28.07.2020 про звільнення її із посади прокурора третього відділу процесуального керівництва при провадженні досудового розслідування територіальними органами поліції та підтримання державного обвинувачення управління нагляду у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності прокуратури Сумської області та органів прокуратури на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України «Про прокуратуру», з 04.08.2020 та 3) поновити її з 04.08.2020 в органах Сумської обласної прокуратури на посаді прокурора третього відділу процесуального керівництва при провадженні досудового розслідування територіальними органами поліції та підтримання державного обвинувачення управління нагляду у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності прокуратури Сумської області, тобто рівнозначній (рівноцінній) тій посаді, яку він займав станом на 04.08.2020 та з початком діяльності Сумської обласної прокуратури на час постановлення рішення - поновити на рівнозначній (рівноцінній) посаді в Сумській обласній прокуратурі або на посаді прокурора в органах Сумської обласної прокуратури (три з п'яти позовних вимог). Позивач стверджував, що його звільнення є незаконним у зв'язку з тим, що Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури" від 19 вересня 2019 року № 113-ІХ, на підставі якого позивача звільнено з посади, не відповідає вимогам демократичності, юридичної визначеності, справедливості та забезпеченню рівності осіб, а втручання у право не відповідає меті, вказаній у частині другій статті 8 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Постанова КАС/ВС від 06 жовтня 2021 року у справі № 480/5544/20

Чи можна скасовувати рішення суду першої інстанції та приймати нову постанову якщо це приведе до погіршення становища особи, яка подала апеляційну скаргу.

СПРАВА відсутність підстав для визнання протиправним і скасування оскаржуваного рішення кадрової комісії з атестації прокурорів та наказу про звільнення з займаної посади у разі неуспішного проходження прокурором атестації

Суди попередніх інстанцій частково задовольнили позовні вимоги (задоволено вказані вище три вимоги). Такі свої рішення суди мотивували тим, що ні реорганізація, ні ліквідація Прокуратури Сумської області, де був працевлаштований позивач, не відбувалася. Оскаржуване рішення кадрової комісії не відповідає критеріям обґрунтованості та безсторонності, а наказ про звільнення із займаної посади видано з порушенням вимог чинного законодавства, у зв'язку з чим позивач підлягає поновленню на посаді, з якої його звільнено. Представник позивача (адвокат) подав касаційну скаргу, у якій посилався на те, що суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував положення частини першої статті 235 Кодексу законів про працю України без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постановах Верховного Суду від 28 лютого 2019 року у справі № 817/860/16 та від 28 лютого 2018 року у справі № 817/280/16, а саме: щодо поновлення з початком діяльності Сумської обласної прокуратури на рівнозначній посаді в Сумській обласній прокуратурі.

Постанова КАС/ВС від 06 жовтня 2021 року у справі № 480/5544/20

Чи можна скасовувати рішення суду першої інстанції та приймати нову постанову якщо це приведе до погіршення становища особи, яка подала апеляційну скаргу.

СПРАВА відсутність підстав для визнання протиправним і скасування оскаржуваного рішення кадрової комісії з атестації прокурорів та наказу про звільнення з займаної посади у разі неуспішного проходження прокурором атестації

Верховний Суд касаційну скаргу представника особи (адвоката) задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення -про відмову у задоволенні позовних вимог.

Верховний Суд вказав, що фактично всі доводи позивача щодо протиправності дій відповідача що проведення атестації ґрунтуються на його незгоді з положеннями Закону № 113-IX і Порядку проходження прокурорами атестації, затвердженого наказом Генерального прокурора від 03 жовтня 2019 року № 221, які, на його думку, порушують, зокрема, і права та гарантії, що визначені Кодексом законів про працю України та Конституцією України.

Водночас колегія суддів звернула увагу на ту обставину, що положення Закону № 113-IX на день їх виконання відповідачем і прийняття оскаржуваного наказу були (та є) чинними, неконституційними у встановленому законом порядку не визнавалися. Так само були чинними і положення Порядку № 221, а тому правові підстави для їх незастосування відсутні.

Зважаючи на те, що звільнення на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України «Про прокуратуру» прямо передбачене підпунктом 2 пункту 19 розділу II «Прикінцеві і перехідні положення» Закону № 113-IX і пов'язане, зокрема, з наявністю рішення третьої кадрової комісії про неуспішне проходження атестації прокурором, висновки судів попередніх інстанцій про те, що фактично не мали місця ні ліквідація, ні реорганізація органу прокуратури, ні скорочення кількості прокурорів органу прокуратури, є помилковими.

Колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку про те, що відповідачем обґрунтовано визначено звільнення позивача на підставі пункту 9 частини першої статті 51 Закону України «Про прокуратуру» з підстав, передбачених підпунктом 2 пункту 19 розділу II «Прикінцеві і перехідні положення» Закону № 113-IX.

Постанова КАС/ВС від 06 жовтня 2021 року у справі № 480/5544/20

Звернення прокурора до суду з позовом «в інтересах держави» у справах про права дітей

СПРАВА щодо пільгового забезпечення дітей харчуванням

12. За приписами пункту 3 частини 1 статті 131-1 Конституції України в Україні діє прокуратура, яка здійснює, зокрема, представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

13. Згідно з частинами третьою та четвертою статті 53 КАС України у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, вступає за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

Прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах.

14. Частиною третьою статті 23 Закону України "Про прокуратуру" визначено, що прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб`єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

15. Отже, виключними випадками, за яких прокурор може здійснювати представництво інтересів держави в суді, є порушення або загроза порушення інтересів держави. Ключовим для застосування цієї норми є поняття "інтерес держави".

16. Ключовим для застосування вищенаведених норм є поняття "інтерес держави".

Постанова КАС/ВС від 28 квітня 2023 року у справі № 480/5713/21

Звернення прокурора до суду з позовом «в інтересах держави» у справах про права дітей

СПРАВА щодо пільгового забезпечення дітей харчуванням

21. У позові, апеляційній та касаційній скаргах заступник керівника Сумської обласної прокуратури посилається на порушення положень Закону України «Про охорону дитинства», Закону України «Про освіту», Закону України «Про дошкільну освіту» щодо пільгового забезпечення дітей харчуванням.
22. Суть позовних вимог прокурора зводилася до того, що відповідно до статті 5 Закону України «Про охорону дитинства», статті 56 Закону України «Про освіту», статті 35 Закону України «Про дошкільну освіту» органи місцевого самоврядування з метою забезпечення реалізації державної політики в галузі освіти та соціального захисту населення у відповідних громадах зобов'язані забезпечувати харчування дітей в навчальних закладах, а стосовно певних категорій дітей, чітко визначених чинним законодавством, - повністю або частково за кошти місцевих бюджетів.
23. Статтею 33 Закону України «Про дошкільну освіту» передбачено, що держава забезпечує соціальний захист, підтримку дітей дошкільного віку, особливо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, а також дітей із малозабезпечених та багатодітних сімей.
24. Відповідно до частини третьої статті 5 Закону України «Про охорону дитинства» місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законом, забезпечують проведення державної політики у сфері охорони дитинства.
25. Статтею 56 Закону України «Про освіту», статтею 35 Закону України «Про дошкільну освіту» визначено категорії дітей, які звільняються від плати за харчування в дошкільних навчальних закладах та встановлено обов'язок органів місцевого самоврядування забезпечити харчування дітей у комунальних закладах освіти за бюджетні кошти.
26. Приписами статті 36 Закону України "Про дошкільну освіту" закріплені права та обов'язки батьків або осіб, які їх замінюють.
27. Так, пунктом 4 частини першої статті 36 Закону України "Про дошкільну освіту" передбачено, що батьки або особи, які їх замінюють, мають право захищати законні інтереси своїх дітей у відповідних державних органах і суді.

Постанова КАС/ВС від 28 квітня 2023 року у справі № 480/5713/21

Звернення прокурора до суду з позовом «в інтересах держави» у справах про права дітей

СПРАВА щодо пільгового забезпечення дітей харчуванням

28. Однак, у спірних правовідносинах мова йде про захист прав конкретних осіб, а саме дітей, які проживають на території Лебединської міської ради, а не про інтерес держави, як потребу у здійсненні загальнодержавних дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо.
29. Аналогічний правовий висновок викладений у постановах Верховного Суду від 04 лютого 2019 року у справі № 812/464/18, від 24 січня 2023 року у справі №120/6653/21-а, від 26 квітня 2023 року у справі №480/3318/21 і Суд не вбачає підстав для відступу від цих висновків.
30. Застосовуючи вказаний підхід до обставин цієї справи, слід врахувати, що прокурор не дотримався порядку звернення до суду відповідно до статті 23 Закону України «Про прокуратуру», а отже не довів та не обґрунтував підстав для представництва, що виключає наявність підстав для його представництва інтересів держави у суді.
31. Відсутність же підстав для звернення прокурора до суду в інтересах держави, у розумінні пункту 7 частини 4 статті 169 КАС України має наслідком повернення позовної заяви позивачеві.
32. Однак такі процесуальні дії суд може вчиняти лише на стадії відкриття провадження.
33. Якщо відповідні обставини виявлено на стадії судового розгляду або після ухвалення судового рішення, то процесуальним наслідком відсутності підстав для здійснення представництва інтересів держави є залишення позовної заяви без розгляду (пункт 1 частини 1 статті 240 КАС України).
34. Суд першої інстанції перевіряючи підстави представництва прокурором інтересів держави помилково дійшов висновку про наявність таких підстав, допустив прокурора до представництва та розглянув справу по суті. Суд апеляційної інстанції вказаного порушення також не усунув.
35. Відповідно до статті 349 КАС України Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі чи залишити позов без розгляду у відповідній частині.

Постанова КАС/ВС від 28 квітня 2023 року у справі № 480/5713/21

Врегулювання питання справляння судового збору за роз'яснення судового рішення

Наразі правозастосовча практика Верховного Суду у подібних випадках стала на бік висновку про те, що судовий збір належить сплачувати за подання апеляційних та/або касаційних скарг на усі без винятку ухвали суду, які оскаржуються, незалежно від того, чи підлягав сплаті судовий збір за подання заяви, за результатом розгляду якої постановлена відповідна ухвала.

Зокрема, такого підходу притримується Верховний Суд

у постановках від 23.08.2023 у справі №520/8662/2020, від 04.07.2023 у справі №160/1712/21, від 09.02.2023 у справі №120/3532/21-а та у справі №380/22710/21, від 25.05.2023 у справі №300/3348/22, від 24.05.2023 у справі №240/5206/21, 13.04.2023 у справі №120/2767/20-а, від 10.05.2023 у справі №1.380.2019.006615.

При цьому

у постановках Верховного Суду від 13.04.2023 у справі №120/2767/20-а, від 10.05.2023 у справі №1.380.2019.006615, від 25.05.2023 у справі №300/3348/22, від 13.04.2022 у справі №204/827/17, від 09.02.2023 у справах №380/22710/21 та №120/3532/21-а

наголошено на тому, що проблему застосування положень Закону України «Про судовий збір» у питанні сплати судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу вже вирішено Великою Палатою Верховного Суду у справі №915/955/15 (Постанова від 28.05.2018), а тому в подібних справах повинні враховуватися висновки Верховного Суду, висловлені саме у складі Великої Палати Верховного Суду.

Окремо підкреслено, що ці висновки, хоча й зроблені під час розгляду справи господарської юрисдикції, однак, однак стосуються застосування норми Закону України «Про судовий збір», які в цій частині є загальними і не містять різних підходів до вирішення питання сплати судового збору залежно від юрисдикції, отже такі висновки мають бути застосовані й під час вирішення адміністративних справ у подібних випадках.

ПРАВОВИЙ ВИСНОВОК

положення закону стосовно сплати судового збору за подання скарг на ухвали судів стосується подання апеляційних і касаційних скарг на всі без винятку ухвали, які підлягають оскарженню, незалежно від того, чи передбачено законом справляння судового збору за подання тих заяв, за результатами розгляду яких виносяться відповідні ухвали.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!